

ΑΓΡΟΤΙΚΟ ΕΠΙΧΕΙΡΕΙΝ ΦΑΚΕΛΟΣ

Ξεθωριάζει το success story σε εναλλακτικές καλλιέργειες

Δεν σπκώνει πλέον ρίσκα η γεωργία, κάτι που έδειξε και η πρόσφατη προκήρυξη Νέων

ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΟΝΤΟΝΗ
kontonis@agronews.gr

Η εποχή που αγρότες και επίδοχοι νέοι επιχειρηματίες στον τομέα της αγροδιατροφής δοκίμαζαν τις δυνάμεις τους στις λεγόμενες εναλλακτικές καλλιέργειες από το γκότζι μπερι ως την αγριαγκινάρα και από το ιπποφαές μέχρι την αλόη βέρα φαίνεται πως έκανε τον κύκλο της. Με τα έσοδα να είναι δυσανάλογα του ρίσκου, τα κεφάλαια δυσσεύρετα και η γη περιορισμένη, η ανανέωση των γενεών δεν γίνεται πλέον με... σαλιγκάρια, αλλά με τα «σίγουρα» είτε αυτά είναι μεγάλες καλλιέργειες (σιτηρά, βαμβάκια, καλαμπόκια κ.λπ) είτε η αιγοπροβατοτροφία. Αυτό ίσως φάνηκε και στο περασμένο πρόγραμμα Νέων Αγροτών, καθώς όταν υπάρχουν όροι

και δεσμεύσεις για ελάχιστο τζίρο ετησίως, λίγοι είναι που θα ποντάρουν στην κινόα να βγάλουν τις δεσμεύσεις τους με κίνδυνο να επιστρέψουν πίσω τα 40.000 ευρώ.

Σ' ένα τέτοιο, μάλιστα, συμπέρασμα καταλήγει μελέτη ερευνητών του ΕΛΓΟ-Δήμητρα που πραγματοποιείται κατά πόσο οι προϋποθέσεις του προγράμματος των Νέων Αγροτών 2021 βοηθά στην υιοθεσία καινοτόμων αγροτικών δραστηριοτήτων εξετάζοντας ειδικότερα στην περίπτωση της βιολογικής αλόης βέρα (βλ. Σελ. 28-29). Και για όποιον έχει υπόψη του να ενταχθεί στο ερχόμενο πρόγραμμα που θα «ανοίξει» καλώς εχόντων των πραγμάτων το 2023, οι διαχειριστικές αρχές έχουν κάνει λόγο για ένα Μέτρο που μπορεί να έχει ακόμη πιο αυστηρές δεσμεύσεις αλλά και ακόμη μεγαλύτερο πριμ.

Και για όσους τώρα νέους αγρότες καταπίνουν με το επάγγελμα με το «ζόρι», μία άλλη έρευνα που αντλεί στοιχεία από 400 περιπτώσεις Ελλήνων παραγωγών, δείχνει πως αυτοί είναι πιθανότερο να καταλήξουν σε επιχειρηματικό τέλμα κοιτώντας να φύγουν από το χωράφι όσο πιο γρήγορα μπορούν (σελ. 30).

Όπως φαίνεται λοιπόν η γεωργία δεν έχει εξελιχθεί μόνο σε ένα ακριβό σπορ αλλά και σε μία δραστηριότητα που το ρίσκο ανεβαίνει σε δυσθεώρητα ύψη λαμβάνοντας υπόψη και το ζήτημα της κλιματικής αλλαγής.

Ως εκ τούτου ο χώρος για δράση στις λεγόμενες εναλλακτικές καλλιέργειες έχει στενέψει πολύ, ενώ οι επιδοτήσεις οδηγούν μάλλον σε ένα είδος «ελλείμματος επιχειρηματικότητας» στο χώρο, παρά ως δίκτυ ασφαλείας.

“

Ακριβό επάγγελμα
Η γεωργία δεν έχει
εξελιχθεί μόνο σε ένα πολύ
ακριβό σπορ, αλλά και σε
μία δραστηριότητα της
οποίας το ρίσκο ανεβαίνει
σε δυσθεώρητα ύψη,
λαμβάνοντας υπόψη
και την κλιματική αλλαγή

Ποιος τελικά θα εμπιστευτεί τα 40.000 ευρώ στην αλόη;

Στο ερώτημα αν μπορεί μία καλλιέργεια που φέρνει 2.600 ευρώ έσοδα στο στρέμμα να είναι τελικά ασύμφορη ακόμη και με το πριμ εγκατάστασης απαντά ο ΕΛΓΟ Δήμητρα

ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΟΝΤΟΝΗ
kontonis@agronews.gr

Η τύχη των εναλλακτικών καλλιεργειών ανέκαθεν συνδέονταν είτε με τις προκλήσεις για ενισχύσεις πρώτης εγκατάστασης και επενδύσεων, είτε κάποιες φορές και με την εκάστοτε «μόδα». Μελέτη που προέρχεται από το Ινστιτούτο Ερευνών Αγροτικής Οικονομίας (ΙΝΑΓΡΟΚ) του ΕΛΓΟ Δήμητρα (Α. Λιοντάκης, Α. Σιντόρη, Ε. Τζουραμάνη), δείχνει πως η τρέχουσα συγκυρία και το περασμένο πρόγραμμα Νέων Αγροτών έδρασαν μάλλον αποτρεπτικά για την υιοθέτηση καινοτόμων δραστηριοτήτων, φέρνοντας ως παράδειγμα την περίπτωση της βιολογικής αλόης βέρα.

Κόστη, έσοδα και έξοδα της καλλιέργειας

Σύμφωνα με την ανάλυση που φιλοξενεί η μελέτη με τίτλο «Ο ρόλος της ενίσχυσης εκκίνησης για νέους αγρότες στην υιοθέτηση Καινοτόμων Αγροτικών Δραστηριοτήτων: Η περίπτωση της Αλόης Βέρα», τα οικονομοτεχνικά στοιχεία της καλλιέργειας έχουν ως εξής:

- **Κόστος εγκατάστασης:** Οι μελετητές χωρίζουν τα κόστη ανάλογα τον βλαστό. Για βλαστό ενός έτους το κόστος εγκατάστασης φτάνει τα 7.719 ευρώ το στρέμμα. Με βλαστό δύο ετών τα 6.589 ευρώ. Για όποιον έχει τους δικούς του βλαστούς, το κόστος πέφτει στα 5.000 ευρώ περίπου (βλ. πίνακα).
- **Έσοδα ανά στρέμμα:** Τα έσοδα ανά στρέμμα κυμαίνονται στο 95% των περιπτώσεων σύμφωνα με την έρευνα μεταξύ 1.200 και 4.300 ευρώ το στρέμμα και κατά μέσο όρο στα 2.600 ευρώ. Αυτή η πολύ μεγάλη απόκλιση οφείλεται στην υψηλή διακύμανση που εμφανίζουν οι αποδόσεις, οι τιμές και η εμπορική διάθεση του προϊόντος.
- **Επίσια λειτουργικά έξοδα:** Τα επίσια κόστη έχουν πολύ λιγότερη διακύμανση. Στο 95% των περιπτώσεων τα επίσια κόστη κυμαίνονται μεταξύ 2.350

Βιώσιμο πρότζεκτ μόνο με μεταποίηση

Πιθανός τρόπος να ξεπεραστεί ο κίνδυνος που συνδέεται με αυτήν την καλλιέργεια είναι η μεταποίηση καθώς και η διαφοροποίηση του αγροτικού εισοδήματος. Η αλόη βέρα όπως λένε οι ερευνητές, είναι μια καλλιέργεια κατάλληλη για καθετοποίηση μέσω της ανάπτυξης μονάδων επεξεργασίας μικρής κλίμακας, είτε σε επίπεδο μεμονωμένης εκμετάλλευσης είτε σε επίπεδο οργάνωσης παραγωγών. Δύο περιπτώσεις καθετοποιήσεων υπάρχουν μέχρι στιγμής στην Ελλάδα, η μία υπό συνεταιριστική μορφή στη Νάξο και η άλλη από έναν μεμονωμένο αγρότη στη Χίο, σύμφωνα με τα υπάρχοντα στοιχεία. Επιπλέον, η φυτεία αλόης βέρα προσφέρει την ευκαιρία για την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού, όπως ο οικότουρισμός, χρησιμοποιώντας το μοντέλο πολυλειτουργικής φάρμας. Αυτό μπορεί να ενισχύσει τη διαφοροποίηση του εισοδήματος, μια στρατηγική που με τη σειρά της μπορεί να μειώσει τον εισοδηματικό κίνδυνο και την αβεβαιότητα.

ευρώ και 2.700 ευρώ το στρέμμα. Κατά μέσο όρο τα κόστη μπορεί να είναι χαμηλότερα από τα έσοδα, ωστόσο η μεγάλη διακύμανση των εσόδων αυξάνει την πιθανότητα ζημιάς και ως εκ τούτου μιλάμε για μία καλλιέργεια υψηλού ρίσκου.

Ακριβό σπορό, υψηλού ρίσκου

Δεδομένης της σημασίας κάθε αγοράς στην ανάλυση, αυτά τα αποτελέσματα υποδεικνύουν ότι ο γεωργός πρέπει να διασφαλίσει τη διανομή σημαντικού μέρους της σοδειάς είτε στις αγορές λιανικής είτε μέσω απευθείας πωλήσεων, ώστε να φτάσει σε ένα αξιοπρεπές επίπεδο εσόδων.

Αυτό είναι ένα πολύ σημαντικό αποτέλεσμα, καθώς αποκαλύπτει την αναγκαιότητα διαφοροποίησης της αγοράς. Από την άλλη πλευρά, εάν η διανομή της αλόης βέρα φεύγει είτε μέσω του καναλιού αγορών λιανικής είτε μέσω απευθείας πωλήσεων, ο αγρότης θα πρέπει να αναζητήσει μια μονάδα επεξεργασίας που να προσφέρει τιμή υψηλότερη από την αναμενόμενη αξία των 0,2 ευρώ/κιλό. Θα πρέπει να αναφερθεί ότι μια πρόσθετη πηγή εισοδήματος θα μπορούσε επίσης να δημιουργηθεί με την προμήθεια βλαστών σε άλλους αγρότες που θέλουν να επενδύσουν στην αλόη βέρα. Ωστόσο, αυτή δεν είναι μια απλή διαδικασία, καθώς απαιτείται ειδική άδεια.

Αυτά τα ευρήματα υποδηλώνουν ότι στο πλαίσιο της ενίσχυσης για νέους αγρότες, ένας επενδυτής θα πρέπει να δέχεται εξαιρετικά το ρίσκο για να αξιολογήσει θετικά την επιλογή να επενδύσει στην καλλιέργεια αλόης βέρα. Και αυτό, λόγω των μεγάλων απαιτήσεων αύξησης της τυπικής απόδοσης, παραμονής στο επάγγελμα και ετίσιου τζίρου που έχει θέσει η προκήρυξη. Σημειώνεται εδώ πως η έρευνα είχε γίνει όσο ήταν στη διαβούλευση η προκήρυξη όπου οι δεσμεύσεις ήταν σε ένα βαθμό αυξημένες σε σχέση με την τελική πρόσκληση που έτρεξε.

Η στήριξη για κάθε νέο πρότζεκτ, που εστιάζει σε καινοτόμες καλλιέργειες, πρέπει να είναι και χρηματική και συμβουλευτική, για να έχει επιτυχία.

Ο περιορισμός του ρίσκου κρίνει την τελική απόφαση

Τα αποτελέσματα της ανάλυσης έδειξαν πως οι όροι που τέθηκαν στην πρόσκληση του μέτρου για τους νέους αγρότες επιδείνωσαν τη σκοπιμότητα επένδυσης στη βιολογική καλλιέργεια αλόης βέρα και πιθανώς σε άλλες καινοτόμες καλλιέργειες, σε σύγκριση με την πρόσκληση του μέτρου του 2016. Αυτό οφείλεται κυρίως στην αυξημένη ζήτηση για γη και στις αρχικές επενδύσεις κεφαλαίων που απαιτεί, οι οποίες ήδη θέτουν περιορισμούς για τους νεοεισερχόμενους στη γεωργία. Αυτές οι απαιτήσεις μπορεί να αποθαρρύνουν την ανάπτυξη εναλλακτικών καλλιεργειών που είναι δημοφιλείς στους νέους δυναμικούς αγρότες, σύμφωνα με τους ερευνητές.

Η ανάλυση προτείνει επίσης τρόπους υπέρβασης του κινδύνου που σχετίζεται με τη δραστηριότητα, με διαφοροποίηση της εμπορικής αξιοποίησης του προϊόντος, καθώς τα αποτελέσματα υπογραμμίζουν το σημαντικό ποσό εσόδων που μπορεί να προκύψει από τις άμεσες πωλήσεις και τις αγορές λιανικής. Ένας άλλος τρόπος αντιμετώπισης του κινδύνου είναι η καθετοποίηση που μπορεί να είναι ελκυστική για τους νέους επενδυτές, δεδομένης της αυξανόμενης έρευνας για εναλλακτικές χρήσεις αλόης σε φαρμακευτικά προϊόντα, καλλυντικά καθώς και στη βιομηχανία τροφίμων και ποτών.

Συνολικά, η κύρια ιδέα της στήριξης νέων γεωργών είναι η αναδιάρθρωση του γεωργικού τομέα και η αναζωογόνηση των αγροτικών περιοχών. Η υιοθέτηση καινοτόμων καλλιεργειών μπορεί να διευκολύνει αυτές τις διαρθρωτικές αλλαγές, υπό την προϋπόθεση ότι μετριάζονται τόσο ο κίνδυνος αγοράς όσο και ο κίνδυνος παραγωγής μέσω της διερεύνησης πιθανών αγορών και της εφαρμογής καλά σχεδιασμένων υπηρεσιών επέκτασης που μπορούν να βοηθήσουν τους αγρότες να συμμετάσχουν επιτυχώς στην καλλιέργεια εναλλακτικών καλλιεργειών», αναφέρει τέλος η έρευνα.

Είναι αρκετός ο «θρύλος» μίας καλλιέργειας για να μπει κανείς σε αυτήν;

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι, για μια συγκεκριμένη ομάδα ανθρώπων, η καλλιέργεια αλόης βέρα ή οποιασδήποτε εναλλακτικής καλλιέργειας είναι κάτι περισσότερο από μια επένδυση. Είναι ένας τρόπος καινοτομίας και ανακάλυψης νέων δυνατοτήτων, μια πρόκληση που πρέπει να επιτευχθεί και, συνολικά, ένας «τρόπος ζωής».

Υπό αυτή την έννοια, ο «θρύλος» της αλόης βέρα μπορεί να προσθέσει το επιθυμητό της επένδυσης και να αντισταθμίσει τον αυξημένο κίνδυνο και την αβεβαιότητα, αναφέρουν οι ερευνητές. Αυτό ισχύει για πολλούς από τους υφιστάμενους καλλιεργητές αλόης βέρα, οι οποίοι δεν λειτουργούν ως homo Economicus (άνθρωπος που λαμβάνει τέλειες ορθολογικές οικονομικές αποφάσεις) και, επομένως, ενδέχεται να μην στοχεύουν αποκλειστικά στη μεγιστοποίηση του κέρδους.

Τέλος, τονίζεται στην έρευνα πως πρέπει να δοθεί έμφαση στα θετικά αποτελέσματα που μπορεί να προσφέρει στις τοπικές κοινωνίες μια ευρεία επιτυχημένη υιοθέτηση αυτής της καλλιέργειας. Η αλόη βέρα ανήκει σε μια ομάδα καλλιεργειών που μπορούν να αξιοποιήσουν αποτελεσματικά τις φωτικές εκτάσεις και έτσι μπορούν να ενισχύσουν σημαντικά τη βιωσιμότητα των αγροτικών οικονομιών. «Η υποστήριξη των καθεστώτων πολιτικής είναι σημαντικά εργαλεία σε αυτή την προσπάθεια, καθώς χωρίς υποστήριξη αυτές οι επενδύσεις θα ήταν ανεπιθύμητες από τους αγρότες/επενδυτές. [...]

Συνολικά, η κύρια ιδέα της στήριξης νέων γεωργών είναι η αναδιάρθρωση του γεωργικού τομέα και η αναζωογόνηση των αγροτικών περιοχών. Η υιοθέτηση καινοτόμων καλλιεργειών μπορεί να διευκολύνει αυτές τις διαρθρωτικές αλλαγές, υπό την προϋπόθεση ότι μετριάζονται τόσο ο κίνδυνος αγοράς όσο και ο κίνδυνος παραγωγής μέσω της διερεύνησης πιθανών αγορών και της εφαρμογής καλά σχεδιασμένων υπηρεσιών επέκτασης που μπορούν να βοηθήσουν τους αγρότες να συμμετάσχουν επιτυχώς στην καλλιέργεια εναλλακτικών καλλιεργειών», αναφέρει τέλος η έρευνα.

ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΟΣΤΟΥΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

ΚΟΣΤΟΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ (ΕΥΡΩ/ΣΤΡΜ.)	ΓΙΑ ΒΛΑΣΤΟ ΕΝΟΣ ΕΤΟΥΣ	ΓΙΑ ΒΛΑΣΤΟ ΔΥΟ ΕΤΩΝ	ΓΙΑ ΒΛΑΣΤΟ ΙΔΙΟΠΑΡΑΓΩΜΕΝΟ
ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΕΔΑΦΟΥS	69,6	69,6	69,6
ΑΓΟΡΑ ΒΛΑΣΤΩΝ	1.500	2.000	400
ΣΥΣΤΗΜΑ ΑΡΔΕΥΣΗΣ	687	687	687
ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ	156	156	156
ΜΗ ΜΗΧΑΝΙΚΟ ΜΟΝΙΜΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ	2.098	2.098	2.098
ΕΡΓΑΤΙΚΑ	1.158	551	551
ΓΗ	326	163	163
ΜΕΤΑΒΑΝΤΑ ΚΟΣΤΗ	837	421	421
ΕΤΗΣΙΟ ΚΟΣΤΟΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	885	442	442
ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ (ΕΥΡΩ/ΣΤΡΜ.)	7.719	6.589	4.989

ΚΑΝΑΛΙ ΔΙΑΝΟΜΗΣ	ΠΟΣΟΤΗΤΑ (ΤΟΝΟΙ)	% ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΙΚΟΥ	ΤΙΜΗ (ΕΥΡΩ/ΚΙΛΟ)	ΕΣΟΔΑ
ΜΕΤΑΠΟΙΗΤΙΚΗ ΜΟΝΑΔΑ	4,65	90.00%	0,2	930
ΛΙΑΝΙΚΗ ΑΓΟΡΑ	0,47	9.00%	3,0	1.395
ΑΠΕΥΘΕΙΑΣ ΠΩΛΗΣΕΙΣ	0,05	1.00%	6,0	310
ΣΥΝΟΛΟ	5,17			2.635

Αναμενόμενα έσοδα από τις πωλήσεις βιολογικών φύλλων αλόης βέρα (ανά στρέμμα), με βάση τις αναμενόμενες αξίες απόδοσης, μεριδίου αγοράς και τιμής.

Όταν έρχονται οι επιδοτήσεις αργοσβήνει το επιχειρείν

Το αγροτικό επάγγελμα δεν μπορεί να αντιμετωπίζεται ως λύση ανάγκης λέει έρευνα

Οι επιδοτήσεις από «υποστηρικτικές» της αγροτικής δραστηριότητας έχουν γίνει η αιτία σε πολλές περιπτώσεις να οδηγούν σε ένα είδος «ελλείμματος επιχειρηματικότητας» στο χώρο. Άλλωστε εφόσον αυτές είναι σε ορισμένες περιπτώσεις εξασφαλίζουν το εισόδημα για ποιο λόγο να παλέψει κάποιος για το κάτι παραπάνω. Μάλιστα, λέγεται πως εκείνος που θα επιλέξει το κωράφι σαν τόπο ενασχόλησης από ανάγκη, είναι σχεδόν καταδικασμένος σε «χαμηλές πτήσεις».

Τα παραπάνω είναι κάποια από τα συμπεράσματα μελέτης σε 400 περιπτώσεις Ελλήνων αγροτών στα πλαίσια έρευνας με τίτλο «Η αντίληψη των αγροτών για την επιχειρηματική επιτυχία: αποδείξεις από την ελληνική πραγματικότητα». Σε αυτή τη μελέτη, μελετήθηκαν τα προσωπικά χαρακτηριστικά των αγροτών, κοινωνικοδημογραφικά χαρακτηριστικά (π.χ. φύλο, μορφωτικό υπόβαθρο, αρχικό οικονομικό κεφάλαιο) και εξωτερικοί μη οργανωτικοί παράγοντες πρόβλεψης (π.χ. οικονομική κρίση, ανταγωνισμός, φόροι, εργασιακά προβλήματα, κ.λπ.) εξετάζοντας πώς αυτοί οι άνθρωποι αντιλαμβάνονται την επιχειρηματική επιτυχία.

Τι απαιτείται για να νιώσει κάποιος αγρότης «επιτυχημένος επιχειρηματίας»

Σύμφωνα με τη μελέτη, προκύπτουν τρία συμπεράσματα:

Πρώτον, η σχέση μεταξύ της εκπαίδευσης και της προσωπικής επιτυχίας των αγροτών είναι αρνητική, πράγμα που σημαίνει ότι όσο υψηλότερο είναι το επίπεδο εκπαίδευσης, τόσο λιγότερο αντιλαμβάνεται τη δική του επιτυχία ο αγρότης. Παρόλο που παράγοντες όπως το εκπαιδευτικό υπόβαθρο και η εκπαίδευση στην επιχειρηματικότητα είναι θεμελιώδη ατομικά χαρακτηριστικά που συμβάλλουν στην επίτευξη επιχειρηματικής επιτυχίας,

Οι επιχειρηματίες που παρακινούνται από την ανάγκη, έχουν αδύναμες προοπτικές ανάπτυξης.

Η αντίληψη των αγροτών για την επιτυχία δεν επηρεάζεται σημαντικά από παράγοντες όπως ο ανταγωνισμός, η οικονομική κρίση, τα προβλήματα απασχόλησης κ.λπ.

ας, η τριτοβάθμια εκπαίδευση έχει σημαντική αρνητική επίδραση στην αντίληψή της. Μάλιστα, έρευνες έχουν δείξει ότι οι επιχειρηματίες με τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι πιο πιθανό να διαλύσουν τις εταιρείες τους ή να βρουν άλλες υψηλότερες θέσεις εργασίας.

Δεύτερον, όταν η αρχική χρηματοδότηση προέρχεται από την οικογένεια ή από χρήματα που ήδη υπάρχουν, οι αγρότες αισθάνονται ότι δεν έχουν πετύχει αρκετά από μόνοι τους για να αισθάνονται πολύ επιτυχημένοι. Ενώ το αρχικό κεφάλαιο αγοράζει χρόνο και ο επιχειρηματίας μαθαίνει ή ξεπερνά τα προβλήματα, οι επιχειρηματίες που έχουν και εκείνοι που αναζητούν το κεφάλαιό τους έχει βρεθεί ότι έχουν διαφορετικές αντιλήψεις για την επιχειρηματική επιτυχία.

Τρίτον, οι αγρότες που οδηγούνται από αρνητικά κίνητρα λόγω της ανάγκης να δραστηριοποιηθούν στον γεωργικό τομέα δεν είναι ικανοποιημένοι με αυτό που κάνουν και δεν έχουν επιτυχία. Με βάση ευρήματα άλλων μελετών, υποστηρίζεται πως οι επιχειρημα-

τίες που παρακινούνται από την ανάγκη έχουν αδύναμες προοπτικές ανάπτυξης.

Σε αντίθεση με αρκετές μελέτες που υποστηρίζουν την επιρροή εξωτερικών παραγόντων ως μέτρο της επιχειρηματικής επιτυχίας, η μελέτη δείχνει ότι αυτό το κριτήριο αυτό έχει μικρή σχέση με την αντίληψη περί επιτυχίας των αγροτών. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα ευρήματα της μελέτης, η αντίληψη των αγροτών για την επιτυχία δεν επηρεάζεται σημαντικά από παράγοντες όπως ο ανταγωνισμός, η οικονομική κρίση, τα προβλήματα απασχόλησης κ.λπ.

Συντελεστές της μελέτης

Συγγραφείς της μελέτης είναι οι Αλεξάνδρα Πλιακούρα, Γρηγόριος Μπελιγιάννης από το Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων Τροφίμων και Αγροτικών Επιχειρήσεων, Πανεπιστήμιο Πατρών, ο Αχιλλέας Κοντογεώργος από το Τμήμα Γεωπονίας, Διεθνές Πανεπιστήμιο, και ο Φώτης Χατζηθεοδωρίδης από το Τμήμα Περιφερειακών και Διασυνοριακών Εξελίξεων, Σχολή Οικονομικών Επιστημών, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας.